

## JÁN MALIARIK (K 60. výročí úmrtí)\*

PETR JEMELKA, Katedra OV PDF MU, Brno, ČR

V letošním roce uplyne 60 let od úmrtí slovenského evangelického kněze Jána Maliarika (8. 11. 1869 – 14. 7. 1946). Tento příspěvek k historiografii slovenského myšlení chce alespoň částečně připomenout tuto nesporně svéráznou osobnost, jejíž odkaz přetrvává v poměrně úzkém okruhu stoupenců dodnes. Text je pokusem o kritické zhodnocení zejména etických aspektů celoživotního díla Jána Maliarika. Cílem bude prozkoumání těch stránek Maliarikova literárního odkazu, které výrazněji reflektují otázky morálky a mravnosti, resp. velmi specifickým způsobem vypovídají o jejich údajné krizi a o hledání možného východiska.

Zde je ovšem vhodné na samém počátku upozornit, že Maliarikovy texty se vyznačují zcela specifickým stylem. Svérázná grafická i jazyková podoba i žánr (epistoly, modlitby, svolání aj.) spolu s exaltovaným vyjadřováním, užívání eufemických zdvořilostí („pánbečko“, „vědomičko“ atp.) a především zvláštní snaha o *synkritický* výklad za současných mnohých tématických přeskoků a odboček činí Maliarikovy texty obtížně stravitelnými. Srovnávací analýza ovšem i přes častou podobnost mnohých Maliarikových textů poskytuje překvapivé výsledky – když u některých opakuji se témat nalezneme v některém z textů velmi expresivní (brutální) zkratku, odhalující až překvapivě přímočaré pozadí jinak obvykle umírněně nebo neurčitě vyjadřovaných názorů.<sup>1</sup>

V našem příspěvku vycházíme z hypotézy, která považuje celek Maliarikova díla souhrnně za *syntetickou morální utopii*. Přesněji řečeno, vrchol této syntézy představuje Maliarikův projekt tzv. celozemského univerzálního státu. Nejprve se však pokusme velmi stručně přiblížit samotného autora.

\* \* \*

Chceme-li se na tomto místě vyhnout zavádějícím apriorním soudům a hodnocením Maliarikovy osoby,<sup>2</sup> přidržme se ověřených životopisných údajů.

\* Tento text vznikl jako součást řešení grantu VEGA č. 1/2229/05 *Reflexie morálky na Slovensku*.

<sup>1</sup> Jde zřejmě o projevy kolísavosti Maliarikových nálad v souvislosti se stavem psychiky. Jako příklad můžeme uvést např. Maliarikovu „Svatou poznámku“, týkající se sovětských gulagů. Podle Maliarika je dost dobře možné (ba – podle karmického kauzálního zákona – velmi pravděpodobné), že vězni těchto táborů se v minulých životech dopustili stejně hrůzných skutků jako jejich vězňatelé a tedy nyní jen spravedlivě platí za minulé viny ([10], 267 – 269).

<sup>2</sup> Zde se totiž nabízí celá škála různorodých charakteristik – pro rakousko-uherské úřady

Ján Maliarik se narodil roku 1869 v Myjavě v chudé rodině. Záhy pozbyl otce, ale za cenu velkého odříkání dokázal vystudovat a stal se evangelickým knězem.<sup>3</sup>

Maliarik od mládí hluboce prožíval křesťanskou víru – a dal se cestou intenzivních modliteb, cvičení a askese. Postupně v něm zrálo přesvědčení o vlastní výjimečnosti a předurčenosti podílet se na obrodě světa: „Tuto neobyčejně vážnou úlohu může převzít jen světec – hrdina. Ján Maliarik po hrdinském překonání všech sociálních, společenských i hmotných těžkostí dosáhl 4. roč. teolog. studií, kdy si uvědomil své světové poslání.“<sup>4</sup>

Tento *spasitelský aspekt* zůstal již navždy v Maliarikově myšlení přítomen. Významným impulsem jeho posílení bylo Maliarikovo setkání s „východní moudrostí“. Konkrétně šlo především o Šankarovo zpracování původních véd do podoby systematizovaných základů hinduismu.<sup>5</sup>

Pod vlivem této silné inspirace nabyt Maliarik přesvědčení, že je inkarnací „vyšší duchovní bytosti“ ([14], 34) a je tedy nadán zvláštními schopnostmi i posláním.<sup>6</sup> Tu ovšem má svůj nepochybný zdroj i notná míra arogance, která na mnohých místech probleskuje jeho texty. Maliarik se považuje za nedotknutelného a nekritizovatelného ([4], 23; [24], 31), chová se jako pravý guru.<sup>7</sup> Také se dožaduje finančního zabezpečení ([10], 289 – 290) i významných úřadů – např. chce nově zřídit tzv. ministerstvo unifikace ([10], 265, 278) chce být dokonce instalován jako místokrál Indie, jindy požaduje profesuru na bratislavské universitě ([4], 25). Je totiž přesvěd-

---

to byl nejprve nebezpečný pansláv a pacifista, následně pak už neškodný duševně vyšinutý člověk. Jiné hodnocení Maliarika líčí jako hluboce zbožného křesťana, jindy je to charismatický prorok cesty ke spáse, Mistr či guru, jindy vizionář a fanatik askese, utopista, obratný manipulátor, jindy ten nejvzdělanější a nejosvícenější z lidí. Sám Maliarik zřejmě nepochyboval o výjimečnosti svých schopností i svého poslání uskutečnitelce spásy lidstva. Pro mnoho stoupenců zůstává dodnes otcem, učitelem, největším filosofem, sociologem, politologem i umělcem.

<sup>3</sup> Podrobněji k Maliarikově biografii viz [17] a také [28], [29], [30], popř. i stránky [www.maliarik.cz](http://www.maliarik.cz) nebo [www.ezoterika.sk](http://www.ezoterika.sk). Různé prameny se v řadě detailů Maliarikova životopisu navzájem liší nebo se vyjadřují značně neurčitě.

<sup>4</sup> Viz ([30], 74). Zde je také Maliarik přirovnáván k Ježíšovi – aniž jde o metaforu (s. 76 an.).

<sup>5</sup> Maliarik obvykle užívá starší označení *brahmanismus*. K těmto tématům zpracoval celou řadu překladů, výkladů i volně inspirovaných básní, modliteb a hymnů – viz [16], [23], [25] a zejména texty v [15], kde nalezneme přednášku o Šankarově filosofii (s. 55 an.) jako součást pokusu o syntézu hinduismu a křesťanství.

<sup>6</sup> Jeho prostší žáci vůbec nepochybovali o Maliarikových mimořádných (magických) schopnostech. Příkladem může být výpověď o Maliarikově věsteckém nadání a telepatii, zde i v souvislosti s údajným Maliarikovým zapojením do odbojové činnosti za 2. svět. války ([1], 134). Jde o jedinou nalezenou zmínku o Maliarikově vazbě na odboj.

<sup>7</sup> Nechával si líbat ruce, učitelce ze vsi *dovolil*, aby mu uvařila a aby *přemýšlela* ([1], 11). Oddanost žáků ověřoval nesmyslnými úkoly. Požadoval, aby se lidé jeho texty učili *nazpaměť* – viz např. úvod k [9]. Jinde zase vyčítá Masarykovi, že se mu nepřijel poklonit do V. Levárov ([4], 135).

čen o své absolutní výjimečnosti: „Ale či to bude zajtra... alebo až za rok... poprípade za 10 rokov... poprípade za 1000... za milion rokov... na tom nezáleží. Ja už ľudstvo vykúpim“ ([19], 141).

V inspiraci védskou filosofií ovšem můžeme nalézt i zdroj jiného rysu Maliarikova působení – nechuti vůči násilí. V souvislosti s uznáním univerzálního kosmického zákona (karmy) proto Maliarik odmítá zabíjení – a následně tedy i konzumaci masa.<sup>8</sup>

Důležité je ovšem především rozvinutí tohoto odmítání násilí a zabíjení do konkrétní podoby Maliarikova heroického celoživotního *pacifismu*. Právě z těchto důvodů také Maliarik usiloval o politický vliv – a jako pravý moralista byl znechucen, když nebyl mimo okruh svých stoupenců brán vážně. Přesto ve svém úsilí nepolevoval, v dopisech a epištolách se obracel na mnohé osobnosti – politiky, státníky i diktátory. Pokusil se organizovat mírové konference a politická jednání.<sup>9</sup> Největší proslulost získala jeho proklamace proti válce, se kterou v únoru roku 1916 vystoupil při představení v pražském Národním divadle.<sup>10</sup>

V těchto souvislostech se ovšem sluší podotknout, že zmíněný Maliarikův pacifismus odhlížel od humánních – pozemských kořenů a odvolával se v posledku na vyšší účel a vyšší kosmickou spravedlnost, božský řád vesmíru a kauzální princip karmy.<sup>11</sup> V Maliarikově svérázné *filosofii dějin* je přijímáno veškeré dění (od přírody přes oblast myšlenkového vývoje – vědy, filosofie i náboženství až po sféru reálné politické situace) jako postupné naplňování vyšší kosmické nutnosti. Maliarik nechce tento vývoj urychlit nebo korigovat z humánního postoje. Je naopak přesvědčen, že vše je součástí vyššího univerzálního plánu – a lidskou rolí je tento plán přijmout. Sám se pak považuje za bytost, která zaujímá v realizaci tohoto plánu na naší planetě zcela unikátní klíčové postavení.<sup>12</sup>

---

<sup>8</sup> Požadavek vegetariánství Maliarik obvykle zdůvodňuje morálně (v kombinaci s odkazem na karmický princip spravedlnosti). Tuto argumentaci ovšem někdy rozvíjí dosti zvláštěně. Např. uvažuje, že i zvíře se mohlo v minulých životech vážně provinít a mělo by být potrestáno, my bychom mu však měli odpustit, nezabít a nesníst ho ([19], 74). Současně však píše: „Požívaním zvieracieho mäsa asimiluje, prijíma duša človeka zvieracie vlastnosti a stáva sa zvieracom. U ľudí mäso požírajúcich nemože byť reč o mravnom pokroku!“ ([19], 74). Nalezneme však i jiný typ zdůvodnění: „Vo zvieracom tele je vždy viacej nedůživých látok, nemoc spôsobujúcich, než v plodoch rastlinných!! Potom nutno uvážiť, že zvieracie telo od okamžiku smrti prechádza v hnutie! Tj. od okamžiku smrti sa tie nedůživé látky rapidne množia vo zvieracom tele!“ ([19], 74).

<sup>9</sup> Jistou bilancí tohoto úsilí je [17].

<sup>10</sup> K následné internaci na psychiatrii tu můžeme dodat, že Maliarik ji chápal jako hříšnou kvědu a nepochopil, že ho zřejmě zachránila před trestem smrti za velezradu.

<sup>11</sup> Proto také na více místech jeho textů nalézáme jistý *chiliastický aspekt* – válka je tu interpretována jako (kosmicky) spravedlivý trest na zkaženém a hříšném lidstvu, jako realizace absolutní spravedlnosti a principu odplaty (někdy dokonce ve vztahu k proviněním vůči jeho osobě).

<sup>12</sup> Pro zajímavost uvedme i tuto kuriozitu: „Kristus Pán byl duše-bytost z Venuše!! Soucitem jatý sestoupil-inkaroval se zde na Zemi, aby pomáhal, aby zavedl pořádky, jak je tomu

Právě tento aspekt nás nyní přivádí k úsilí o odpověď na otázku, zda máme ono vyústění Maliarikova axiologického, etického, náboženského, ale i ontologického a kosmologického myšlení – koncept tzv. *Celozemského univerzálního státu* – považovat za *utopii*.

\* \* \*

Nejprve se pokusme alespoň ve stručné podobě nastínit podobu představy o státním uspořádání, kterou zmíněná Maliarikova koncepce představuje.<sup>13</sup>

Maliarik vychází ontologicky z kombinace panteistické představy absolutního vše prostupujícího boha (nejvyšší moudrosti) s védátickým pojetím bytí: „V božím absolutním a proto vysoce vznešeném a důstojném vědomí jest celý vesmír absolutní dokonalou jednotou: vesmírovým univerzálním Státem“ ([11], 3, 7; [12], 88). Pozemská podoba státu má být tedy odvozena od tohoto ideálního vzoru a současně se má stát předpokladem „království božího na Zemi“. Pozemský univerzální stát má být ovšem nikoli naplněním, ale *prostředkem* k uskutečnění ideálu bohočlověčenství. Má jít o společnost světců, resp. lidí na různé úrovni cesty ke svatosti či ještě výše.

Konkrétně to však znamená nastolení tvrdé společenské *hierarchie*, založené na úrovni dosaženého mravního rozvoje (a úrovně vzdělání). Tato hierarchie sahá od *občanů* přes *šlechtice* ke *světcům* ([12], 71). Stát nebude řízen demokraticky, ale „shora dolů božsky dokonalými bytostmi“ ([12], 72). Konkrétně to znamená, že se na řízení státu budou podílet (jako členové tzv. Nejsvětější synody jako zákonodárného i vládnoucího orgánu) i „neviditelná vysoká božstva“.<sup>14</sup> Řízení celé společnosti má ovšem podivně konspirativní podobu. Vše totiž řídí „vysoká božstva nadpozemské duchovní sféry“, která jsou nadřazena tzv. „souhrnnému sboru božských bytostí“ pod předsednictvím „božsky znovuzrozené bytosti“. Členové onoho sboru i s jeho předsedou mají sice již lidskou podobu, zůstávají však nepoznání a vládnou skrze působení na tzv. „světce“. „Světci“ žijí v ústraní, jsou však mezi lidem známí a tedy mohou přímo působit na nižší vrstvy. Tato hierarchie také řídí a spravuje jednotlivé stupně vzdělání.

Na první pohled by se mohla zdát, že Maliarik usiluje o nastolení nového spole-

---

na Venuši!“ ([21], 6).

<sup>13</sup> Maliarik svůj projekt vytvořil během své internace v psychiatrické léčebně. Za jeho života tiskem vyšla pouze první část (v několika jazykových mutacích) – viz [11]. Dnešní kompletní vydání [12] bylo editory doplněno o rekonstrukci 2. dílu z rukopisné podoby. Mimo tato vydání ještě nalezneme stručnou interpretaci [32].

<sup>14</sup> Zde není bez zajímavosti i to, jak Maliarik vnímá svoji vlastní pozici: „Jsem ve svém duchovním vývoji tak daleko, že kdyby mi i to nejvyšší místo v c.z.u. státě bylo svěřeno, znamenalo by pro mne jeho přijetí jen obět přínést... Přináším obět matičce Zemi, abych mohl a směl výše stoupat... Mým osobním cílem... je něco daleko vyššího, než jak je celo-zemský univerzální stát, je sféra a oblast tak vznešená, kde již pouhým sluhou být: je vysokým vyznamenáním, vysokou hodnotou“ ([12], 72). Aniž bychom chtěli Maliarikovi křivdit, tato poznámka rozhodně stojí za úvažu – není vše jen cestou k naplnění osobní ambice? Není realizace státu úkolem, za jehož splnění očekává Maliarik pro sebe metafyzickou odměnu?

čenského uspořádání. Toto zřízení by současně umožňovalo i předpokládalo „člověka nového typu“. Stát by měl poskytovat konečná rozřešení všech případných konfliktů ve společnosti (ekonomických, politických, rasových, konfesních, nacionálních atd.). Jde o projekt s nezbytnou univerzalistickou ambicí – týká se celé planety a předpokládá zrušení stávajících států; týká se také beze zbytku všech lidí.

Argumentem pro zařazení této konstrukce k utopiím je i to, že Maliarik (pro utopisty typicky) často ulpívá na podrobném výkladu řešení rozličných detailů. Např. jako Campanella popisuje barvu oděvů jednotlivých kast ([12], 269) nebo (hned v úvodu) pečlivě vypočítává výši platů jednotlivých profesí. Jiné aspekty naopak ponechává bez bližšího vysvětlení.

Projekt obsahuje pečlivě rozpracovanou představu o hierarchii a velikosti správních okrsků i o výběru jejich vládců. Platonskou inspiraci nezapře představa o uspořádání rodinných poměrů.<sup>15</sup>

\* \* \*

Přes uvedené typicky utopické rysy ovšem můžeme upozornit i na aspekty, které toto určení zpochybňují.

Především bychom měli mít na paměti, že ono Maliarikovo „království boží na Zemi“ není samo o sobě cílem či ideálem. Naopak – Maliarikův stát má být pouze prostředkem k postupnému osvobození lidstva od závislosti na hmotném světě.

Také se nejedná o *ne – místo*, ale má jít o pozemskou (čili parciální a dočasnou) realizaci vzoru již jsooucího v samé podstatě bytí – a existujícího již nyní na jiných místech vesmíru (např. na Slunci, Venuši, Merkuru i jinde).<sup>16</sup>

Totalitním rozvrhem podoby a funkce státu i univerzalizující podobou samotné formulace této myšlenky však současně Maliarik naplňuje tu charakteristiku utopií, kterou můžeme označit za vyhraněný typ dogmatismu.<sup>17</sup>

Na základě výše uvedených charakteristik Maliarikova „státu“ je zřejmě nejvýstižnější tento celek označit jako *suprautopii*.

Maliarikova vize totiž nechce fakticky nabídnout v pozemských podmínkách

---

<sup>15</sup> „Světci“ jsou v tomto státě odsouzeni k životu bez rodiny, majetku, domova. Nižším vrstvám je naopak dovoleno mít více partnerů, aby bylo zamezeno sexuálnímu excesům.

<sup>16</sup> Maliarikovi stoupenci svého učitele odmítají označit za utopistu, paradoxně však připodobňují jeho myšlenky nejen k úvahám Komenského, ale i k odkazu Campanellovu, Bolzanovu, Augustinově Boží obci i Moorovi atd. ([33], 21, 83 – 85).

<sup>17</sup> S tím se pojí i výrazný nacionalistický aspekt. Ten je totiž u Maliarika také permanentně přítomen a osciluje mezi naivním panslavismem, neláskou vůči Maďarům, Čechům, Němcům atd. (podle doby a nálady); ba sahá až k velmi kuriozním konstrukcím o tom, že např. původním náboženstvím na Slovensku byl brahmanismus ([14], 23 an.) – včetně lingvistických absurdních „důkazů“ o původu slovenských místních názvů v sanskrtu ([4], 87 an.). V souvislosti s Maliarikovým nacionalistickým smýšlením není bez zajímavosti i tato notně problematická otázka P. Maťovčíka: „... akým smerom by sa asi uberal vývoj na Slovensku, keby došlo k spojeniu kresťanských riešení A. Škarvana, J. Maliarika a M. Lajčiaka s národnými snaženiami vtedajších politických vodcov Slovákov do jednej koncepcie obrody národnej spoločnosti?“ ([34], 140).

ideální stát. Má jít o pouhý prostředek k dosažení transcendentní mety – s pomocí tohoto státu se má lidstvo osvobodit od sebe sama, má být *vykoupeno z lidství*. Maliarik chce člověka osvobodit – od života, od všeho toho, co činí člověka člověkem. Maliarikova verze naplnění lidství znamená paradoxně jeho vyprázdnění – do inertní platonské podoby. Je idealizací právě dehumanizace – ve jménu humanity a lásky.

\* \* \*

Naši kritickou analýzu nyní doplníme o další zpřesnění, týkající se metodologického významu Maliarikova *syntetismu*.

Zde můžeme vyjít z Maliarikovy zdánlivě maximalizované tolerantnosti vůči rozličným směrům vědy, filosofie, teologie, okultismu i náboženské praxe. Ona tolerance se nám však bude jevit poněkud jinak, jestliže si uvědomíme Maliarikovo neustálé zdůrazňování vývojovosti (a také všeobecné nutnosti výchovy).<sup>18</sup> Maliarik je totiž ochoten přijmout v podstatě cokoliv – za své. Takže oceňuje teosofii, rosenkruiciánství, kabal, jógu, konfuciánství, křesťanství, taoismus, buddhismus atd. – pokud dokáží ovšem překonat svoji omezenost, kvůli které považují ostatní za pohany. Přesněji řečeno – všechny tyto rozličné směry a školy Maliarik uznává jen jako projevy různé míry vyzrálosti porozumění jediné univerzální pravdě.<sup>19</sup> Nejde tedy o výraz Maliarikovy tolerance a uznání hodnoty diferentních názorů, ale naopak se jedná o snahu vytvořit univerzalizující vše zahrnující interpretaci, která diferentnost potlačí cestou unifikace.

Podobnou eklektickou směsí je ostatně i Maliarikovo uvažování o problémech nacionalismu, rasismu a totalitních režimů. Vše toto totiž Maliarik přijímá<sup>20</sup> – bez výrazného negativního hodnocení – jako dané, ba dokonce nutné (paradoxně přitom však nepodstatné) vývojové stupně.<sup>21</sup> Jeho filosofie dějin je tak sice poněkud vnitřně rozporná, ale v podstatě velmi prostá: vše jsoucí je nanejvýš naplňováním předem daného vesmírného (= božského) plánu – ve smyslu přechodu od „relativního jsoucna k absolutnímu bytí“ [23].

---

<sup>18</sup> K tomu viz např. text Tuka – Hujsa (příloha k [7]), kde nabízí Tukovu převýchovu místo potrestání. Jinde najdeme i takového formulace: „Najvelkolepejšiu najúplnejšiu najdokonalejšiu záchranu máte vo Mne... pochopíte pozdejšie po náležitom spravodlivom propädeutickom výprasku... Vzdáte konečne už teraz povinnú úctu veľikému mysliteľovi svojmu?? – Oddaný čo Váš Najvyšší a na tu dobu Jediný kňaz Ján Maliarik“ (korespondenční přílohy k [4]).

<sup>19</sup> I křesťanství je podle něj nevyzrálé – za jediné dokonalé náboženství považuje brahmanismus. Ten podle něj totiž zahrnuje veškerá náboženství ve všech jejich vývojových stupních, je tedy onou kýženou konfesní jednotou ([4], 64). Mimo to ještě nalezneme místo, kde svůj stát nazývá „nejdokonalejší teosofickou společností“ ([12], 396).

<sup>20</sup> Hitlera, Stalina i Mussoliniho nazývá svými bratry.

<sup>21</sup> Z hlediska zákonů karmy a koloběhu životů jsou tělesné události nedůležité. Pro upřesnění dodejme, že podle Šankary je absolutní bytí neměnnou skutečností, zakrytou ovšem zdáním mnohosti (Maliarik někdy hovoří o závoji Máji). Veškerý vývoj je tedy pouze vývojem našeho poznání – poněkud fenomenologicky bychom mohli říci od zapomenutosti bytí k jeho plnosti.



Maliarik tedy nabízí syntézu (resp. eklekticismus), který je univerzalistickým konstruktem, potlačujícím jakoukoliv různorodost již v samém interpretačním počátku. Každá u Maliarika uvedená hierarchie (hodnot, jsoucen, úrovní mravnosti, vzdělání atd.) totiž synkriticky sleduje jediné – výklad a potvrzení univerzální Pravdy, jejímž exkluzivním vlastníkem je sám autor. Maliarikova verze tak i způsobem svého výkladu a argumentace není typickou tradiční utopií, protože opouští Zemi, život i lidskost a směřuje do transcendentna. Je syntézou takřka solipsistickou, neboť se (interpretačně i onticky) zmocňuje všeho – včetně zla a hříšnosti – aby vše převrátila v důkazy své pravdy.

\* \* \*

Maliarikův stát má být ovšem jen prostředkem k dosažení vyšší ontické úrovně. To by mohlo vést ke zjednodušující představě, že Maliarik takto chápe i morální situaci jen jako směřování k uskutečnění dobra teprve po dosažení nirvánické kosmické dimenze existence.

Tu je ovšem na místě upozornění, že Maliarik víceméně nesdílí obvyklou pozici slovenských protestantských teoretiků daného období. Tito autoři totiž pohlíželi pesimisticky na svět jako na hříšný a zcela zkažený (Lukáč, Hroboň, Rolko) ([35], 61 an).

Maliarikova onto-kosmologie proti nim přijímá s daleko větším klidem hřích, resp. fakt univerzální přítomnosti potenciální hříšnosti (ve smyslu překročení zákonů). Hřích pro něj tedy není jen lidskou záležitostí, ale vyskytuje se všude tam, kde jsou dána nějaká pravidla: „V bezmedznom veko-večnom božom bytí-súcnu je množstvo rozmanitých oblastí – sfér s bezpočetným bezpočtom zákonov!! Narušenie-prestúpenie ktoréhokolvek z týchto bezpočetných Božích zákonov, nižších, vyšších, vysokých – je hriechom... je preveliké množstvo zákonov v nekonečnom Božom bytí-súcnu... a každý z nich môže byť nejakým spôsobom narušený-prestúpený: je nie len tristo, ale veľiké množstvo hriechov možné!! Ludia všetkými tu podotknutými hriechmi hrešiť nemožu!! Ludia môžu len v medziach svojich hraníc hrešiť“ ([19], 12 – 13).

Hovoří-li proto Maliarik kriticky o zkaženosti přítomné doby (o pozemské morální situaci – např. [20] – pak je tato kritika hříšnosti univerzální v tom smyslu, že po všech lidech bez výjimky je požadováno pokání. Ba dokonce je tento požadavek rozšířen i na zvířata ([20], i6). Je-li ovšem současně hřích považován za pravidelnou součást celé reality, neznamená to ani v pozemském (a tedy lidském) měřítku nic víc než potvrzení platnosti univerzálního kauzální kosmického zákona (karmy), který řídí vývoj včetně koloběhu inkarnací. Krize přítomnosti je potom jen spravedlivou odplátou za minulá provinění, je určitou vývojovou fází.

Z těchto důvodů lze lépe pochopit, proč je Maliarikova koncepce státu založena na myšlence přísné společenské hierarchie, ustavené podle stupně morální vyspělosti. Vývojem totiž prochází každý jednotlivec (jde o vzestup či naopak pokles k větší svázanosti se hmotou). A proto je „... velikou pošetilostí, plynoucí z nevědomosti a tmy nepoznání: chtít z někoho najednou učinit anděla vysokých ctností... aniž by

dříve své pozemské povinnosti čestně splnil a všechny nižší stupně dokonale prodláhal“ ([2], 257).

Maliarik také upozorňuje, že teprve postupně si sám uvědomil nutnost realističtějšího přístupu a pochopil, že „... jen na pevném hmotném podkladě může se činnost ducha historicky vyvíjet a náležitě uplatňovat“ ([12], 272). Toto poznání jej vedlo ke konkrétnějšímu rozpracování původní představy do realizační podoby zásad jeho státu. Právě tyto pasáže obsahují ovšem i ony detailní návrhy, které jsme označili za typický znak utopii.<sup>22</sup>

Pokusme se nyní s pomocí tohoto textu určit místo, které v Maliarikově koncepci zaujímá mravní a morální dimenze.

Již jsme uvedli, že na mravním kritériu je založena sama podstata tohoto státu – společenská hierarchie. Maliarik podle stupně osobní morální zralosti rozlišuje 5 základních stavů, uvnitř ještě dále diferencovaných: *občané, šlechtici, světci, bohové* (v lidské podobě či v nadlidském duchovním stavu) a *božská knížata* („nadbožstva, která nejvyššího dosáhla a slavně dokonala“ ([12], 271).

Podle pozice na společenském žebříčku jsou tito obyvatelé různou měrou zapojeni v chodu a řízení státu, přičemž *práce* není příliš ceněna:<sup>23</sup> „Sama práce, nižší nebo vyšší, nikomu žádné hodnosti nedodává, ani úcty neodjímá. Úcta se vzdává podle morální kvalifikace“ ([12], 327). Toto pravidlo však neplatí absolutně, postavení žen totiž není rovnoprávné – mají velmi omezen přístup do funkcí a úřadů a jsou povinny vzdávat úctu mužům i na stejné hierarchické úrovni ([12], 331).

Pro nižší vrstvy je povolena určitá volnost v řešení partnerských vztahů – konkrétně občané 1. až 3. kategorie mohou mít více partnerů. Nejvyšší šlechtici a vrstvy však mají být naprostými panici a pannami ([12], 331).

Fungování společenského systému je založeno na morálních principech, které zastupují právo; to soudcům umožňuje rozhodovat podle subjektivního přesvědčení, ne podle zákonů ([12], 328). Systém ale není vágní, Maliarik rozpracoval velmi konkrétní přehled přečinů i odpovídajících sankcí. Prohřešky proti asketické morálce jsou trestány velmi tvrdě – nucenými pracemi, ztrátou práv a propadem ve společenské hierarchii.<sup>24</sup> Konkrétní podoba nás plně opravňuje označit Maliarikův stát za *totalitní realizaci asketického teroru*, za hypertrofovanou morální soustavu s výrazně utopickými a totalitními rysy. Je založena na představě nutnosti přesahu pozemské úrovně lidského života cestou askese. Tento systém společenského uspořádání má být nucen (proklamativně ovšem cestou dobrovolnosti a převýchovy) celému lidstvu jako již provždy jediná možná varianta existence, směřující k naplnění ideálu bohočlověčenství ve svérázné podobě nirvánické statické dokonalosti, založené na eliminaci potřeb.

<sup>22</sup> Podle údajů editorů jsou ovšem právě tyto pasáže rekonstrukcí dosud nevydaných rukopisů ([12], 307); je otázkou, zda se lze spolehnout na jejich autentičnost, neboť jeví jisté stylistické i jazykové odchylky od obvyklé podoby ostatních Maliarikových textů.

<sup>23</sup> Svatí žijí z almužen, patří jim však zlatem zdobená roucha.

<sup>24</sup> Jako příklad sankcionovaných činů lze jmenovat konzumaci masa, tabáku, alkoholu, smilstvo, onanii, antikoncepci i homosexualitu ([12], 332 an.).



Již na Zemi proto musejí být splněny následující předpoklady – realizace absolutní *chudoby*, pokory a trpělivosti a následná naprostá morální očista, která „... vrcholí v naprostém ovládní všech tělesných prožitků a v naprostém, dokonalém panictví“ ([12], 336).<sup>25</sup>

Toto je tedy nástin Maliarikovy představy „ráje na Zemi“ – a toto je nepřítel: „Hle! Jak děsně nemorální jest náš přítomný věk a jeho duše: člověčenství“ ([1], 12).

Ještě závažnější je však tento ontologický závěr: „Malé bytosti mají mnoho práce, mnoho starostí, mnoho povinností. Velké bytosti mají vždy méně a méně práce, starostí a povinností. Absolutní bytosti nemají žádné práce, žádných starostí, žádných povinností. Ale obětovávají se! A tehdy pracují! I se vynasazují! Ale jest jim to jedno: zdar i nezdar. Neboť v Absolutnu vše jedno jest. Toliko jest!“ ([6], 43).

\* \* \*

I přes uvedenou svéráznost a dehumanizující nepřijatelnost Maliarikových maxim patří jeho rozsáhlé dílo do historie reflexí morálky v našem společném kulturně společenském prostředí.

Maliarik se nestal ani poustevníkem, ani politikem. Byl vždy (až na relativně úzký okruh stoupenců) soliterní postavou – nesporně heroicky patetickou.

Přes svoji vynucenou i dobrovolnou izolovanost reagoval na dobové zrající problémy (od národní emancipace až po válečnou hrozbu). Reagoval ovšem po svém – a přece také dobově typicky (viz Volná myšlenka, Abstinenční liga, esperanto, teosofie atd.). Vždy také v omezeném okruhu požíval značné autority,<sup>26</sup> sám ovšem založení organizace (sektu) zásadně odmítal, i když nepochybně jako guru působil.

O to zajímavější proto je, že dnes – 60 let po Maliarikově smrti – společenstvo jeho stoupenců stále existuje. Hlavní náplní je mu šíření Maliarikových myšlenek cestou edice jeho textů, považovaných za svaté – ostatně stejně jako zvěčnělý Mistr sám. Kanonizované texty nepožadují žádných doplňků, proto jsou soudobé vlastní vklady Maliarikových stoupenců pouze minimální. Také média čas od času projeví jistou vlnu zájmu,<sup>27</sup> mimo okruh zasvěcenců však Maliarik zůstává dnes již fakticky neznámou postavou dějin slovenského myšlení.

---

<sup>25</sup> Jinde se píše: „Rozkošník jest bídák nejbídnější vnitřně, co se týče stavu jeho duše a tyran nejukrutnější na venek“ ([1], 11). Rozkoš je zlo, ke kterému Maliarik počítá i takové požitky, jaké poskytuje hudba, poesie, výtvarné umění, krásna těla, ale i věda a filosofie (tamtéž, s. 16). Cílem tedy je: „Zdolat rozkoš!“ ([1], 17).

<sup>26</sup> Dokladem může být třeba realizace školního divadelního představení – viz [2].

<sup>27</sup> Byl natočen hraný televizní dokument a loni na jaře proběhla tiskem (SME) připomínka Maliarikova setkání s J. Vernem jako údajná inspirace k napsání Tajemného hradu v Karpatách.

- [1] MALIARIK, J.: *Mravnost a patriotismus, nationalismus, confessionalismus*. Písek: Nákladem časopisu Vesna, rok neuveden.
- [2] MALIARIK, J.: *Slavné z Mŕtvých-Vstanie Generála Milana Rasti-Slava Štefánika!!* Zfejme Velké Leváre: Kruh žiaků a Priateľov Pôvodu 1933.
- [3] MALIARIK, J.: *Kto má právo byť zákonodarcom, učiteľom, vodcom ľudstva? Žacléř*: Vl. Rychlík 1991.
- [4] MALIARIK, J.: *Cesta k blahu a mieru zmierením náboženstiev a osvietením a polepšením národov*. Bratislava: Vydavateľstvá R. Jurových Nikara, nakl. Nadácia Detvan 1997.
- [5] MALIARIK, J.: *Dringender Appell an Alle erdwelt-mächte insbesondere aber an die japanische Regierung. Unter innigster anrufung aller heiligen Mächte (Unseren Sonnensystem Und Im Ganzen Kosmos!!)*. Brno: O. Widhalm, Typia 1938.
- [6] MALIARIK, J.: *Ein sehr nötiges liebes-und friedens-wort... Damit Das Bevorstehende Welt-Unglück Glücklich Überwunden und Beseitigt Werde!! Auszug aus der Korrespondenz mit Mahendra Pratap, Raja. Gewidmet Allen Regierungen der Erde*. Kroměříž a Orlová: Knihtiskárna Čeněk Pechtor 1931.
- [7] MALIARIK, J.: *Aj! Král tvoj prichádza k tebe tichý!* V. Leváre: Vl. n.1929.
- [8] MALIARIK, J.: *Sirota kráľom*. Veselí n. Mor.: P. Herman 2002.
- [9] MALIARIK, J.: *Slovo k Morálnej výchove: Prednáška kňaza J. Maliarika prichystaná pre VI. Mezinárodný kongres pre Morálnu Výchovu v Krakove*. Veselí n. Mor.: O. Doležal, R. Hermanová 1996.
- [10] MALIARIK, J.: *Svaté vážné provolání moudrosti a lásky k Celému Zemskému Lidstvu!! I –II*. Veselí n.Mor.: O. Doležal, R. Hermanová 1998 – 1999.
- [11] MALIARIK, J.: *Celo-zemský universální štát*. Praha: B. Kočí 1925.
- [12] MALIARIK, J.: *Celo-zemský univerzálny štát*. Veselí n.Mor.: Kruh žáků a přátel Kňaza Jána Maliarika 1997.
- [13] MALIARIK, J.: *Po-Velko-Nočná múdrosti a lásky epištola. Len Vláde Slovákov a Čechov/Národu Slovensko-Polsko-Českému!! A Slovanstvu!!!* Faximile textu z r. 1931, eds. O. Doležal, R. Hermanová. Veselí n. Mor. 1996.
- [14] MALIARIK, J.: *Provolání*. Veselí n.Mor.: O. Doležal, R. Hermanová 1998.
- [15] MALIARIK, J.: *Tři slova k vykoupení světa*. Veselí n. Mor.: Kruh žáků a přátel K. J. Maliarika 2002.
- [16] MALIARIK, J.: *Breviář*. Ed. M. Friedl. O. Doležal 1999.
- [17] MALIARIK, J.: *Moj zápas a snaženie Vyviesť ľudstvo z pekla a Uviesť Ho v Blaženosť Raja!!* Veselí n. Mor.: Kruh žáků a přátel Mistra Jána Maliarika 1999.
- [18] MALIARIK, J.: *Proč je Mezi Spisovateli, Umělci, Politiky, Státníky, Žurnalisty, atd. Tolik Nevraživosti?* Veselí n. Mor.: J. Oršulík, Vl. Rychlík a Kruh žáků a přátel Jána Maliarika 2001 (2.vyd.).
- [19] MALIARIK, J.: *Tri sto hriechov ľudských*. Veselí n. Mor.: Kruh žáků a přátel K. Jána Maliarika 1998 (2. vyd.).
- [20] MALIARIK, J.: *Svaté pokání*. Veselí n. Mor. 1998.
- [21] MALIARIK, J.: *Poslední slovo K. B. N. Jána Maliarika dobrému člověku, mému národu Slovensko-Polsko-Českému, celému Slovanstvu a všemu milovanému pozemskému lidstvu*. Trutnov: Vl. Rychlík 2005.
- [22] MALIARIK, J.: *Jako Ďalej a Vždy Vyššie?? Nevšedné Príbehy zo všedného života*. Veselí n. Mor.: O. Doležal, R. Hermanová (edice Výzva k duchovní obrodě pro vstup

- do třetího tisíciletí IV.) 1997.
- [23] MALIARIK, J.: *Absolutní bytí a Relativní Jsoucnost*. Veselí n. Mor.: O. Doležal, R. Hermanová (edice Výzva k duchovní obrodě pro vstup do třetího tisíciletí III) 1997.
  - [24] MALIARIK, J.: *Devatenáct svatých slov*. Veselí n. Mor.: Kruh žáků a přátel K. J. Maliarika 2000.
  - [25] MALIARIK, J.: *Světlo Upanišad*. Veselí n. Mor.: Kruh žáků a přátel Jána Maliarika 2002.
  - [26] MALIARIK J.: *Jediné pravé nejvyšší Náboženství*. Veselí n. Mor.: O. Doležal, R. Hermanová, P. Herman 1997.
  - [27] MALIARIK, J.: *Modlitba sjednocení*. Veselí n. Mor.: Kruh žáků a přátel mistra Jána Maliarika 1998.
  - [28] POHANČENÍK, P. aj.: *Slovanský Mahaguru K.B.N. Ján Maliarik. Jeho život a působení*. Trutnov: nákladem Vl. Rychlíka, rok neudán.
  - [29] DOLEŽAL, O. – GABRIŠ, P. (ed.): *Učitel' lásky a pravdy Ján Maliarik. Zborník k 120. výročiu narodenia kňaza Jána Maliarika. Kruh priateľov a žiakov kňaza Jána Maliarika*. Brno – Velké Leváre: Evangelický a.v. cirkevný zbor, rok neudán.
  - [30] DOLEŽAL, O. – DOLEŽAL, O. ml.: *Byl člověk posláný od Boha, jemuž jméno bylo Jan. Život Kňaza Jána Maliarika jako Oběť Vše-Otcovské Lásky, část první (1869 – 1918)*. Brno: Vyd. společnosti Jána Maliarika Sulabha 2003.
  - [31] DOLEŽAL, O. – HERMANOVÁ R.: *Výzva k duchovní obrodě pro vstup do třetího tisíciletí I*. Veselí n. Mor.: Vl. n. 1997.
  - [32] RYCHLÍK, VL.: *Celo-zemský univerzální stát K.B.N. Jána Maliarika*. Trutnov: Nákladem Vl. Rychlíka a S. Jelínka 2004.
  - [33] DOLEŽAL, O.: *Země plná slunce*. Veselí n. Mor.: Vl. n. (2. rozš. vyd.) 1999.
  - [34] KOPČOK, A. – KOLLÁR, K. – PICHLER, T. (ed.): *Dejiny filozofie na Slovensku v XX. storočí*. Bratislava: Filozofický ústav SAV 1998.
  - [35] GLUCHMAN, V., *Angažovanost, solidarita, zodpovednosť. Konzekvencialistická analýza slovenskej evanjelickej sociálnej etiky*. Prešov: Universum 1994.

---

doc. PhDr. Petr Jemelka, Dr.  
 Katedra OV PdF MU Brno  
 Poříčí 31  
 603 00 Brno  
 Česká republika  
 1178@mail.muni.cz